

Бібліографія : Стражнікова І.В., Єгорова І.В. Регіональний аспект проблем сучасної професійно-технічної освіти України в рамках проекту Erasmus+

// Scientific Journal Virtus.-Issue # 30,January,2019, Published since 2014 /Google Scholar; DRJI;Academic Resource Index(ReserchBib) ;Cite Factor (Academic Scientific Journals); Scientific Indexing Services; International Innovative Journal Impact Factor (IIJIF);.-С.154-158. <http://virtus.conference-ukraine.com.ua/Journal30.pdf>

УДК 37.013

Стражнікова І.В.,

д.пед.н., професор кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», zavina@email.ua

Єгорова І.В.,

к.пед.н., доцент кафедри педагогіки імені Богдана Ступарика,

ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», yegorova.inga@gmail.com

Україна, м. Івано-Франківськ

РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ ПРОБЛЕМ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В РАМКАХ ПРОЕКТУ ERASMUS+

Наша мета – проаналізувати проблеми сучасної професійної освіти України та показати шляхи поліпшення її стану завдяки взаємодії різних освітніх інституцій з закладами вищої освіти.

У статті представлений аналіз проблем професійно-технічної освіти у Західному регіоні України, шляхи реформування та розв'язання деяких аспектів підготовки педагогічних кадрів до роботи у закладах професійної освіти. Показано реалізацію мети проекту «Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education (ITE-VET)» в двох основних

закладах вищої освіти Західного регіону України. Розкриваються кроки щодо вдосконалення моделі професійної освіти відповідно до вимог партнерів ЄС.

Ключові слова: *професійна освіта, підготовка кадрів, навчання, майстер виробничого навчання, ринок праці, конкурентоспроможний фахівець.*

Постановка проблеми. Швидкоплинні зміни у всіх сферах життя сучасного суспільства, активний розвиток новітніх технологій, інтенсифікація складності пізнавальних процесів, зумовлюють підвищення уваги до професійної підготовки фахівців у системі сучасної професійної освіти. Реформування освіти, зокрема на рівні функціонування професійної освіти, висуває вимоги і до виховання нового покоління висококваліфікованих кадрів, актуалізує проблеми підвищення якості професійної підготовки через оволодіння знаннями, уміннями та навичками обраної професії.

Сучасна модель розвитку професійної освіти, спрямована на формування мобільної особистості, здатної до самостійної та ефективної діяльності у реаліях сучасного буття, зумовленого різкими різноманітними політичними, соціально-економічними та іншими змінами. Саме тому, на нашу думку, система освіти найбільш активно реагує на новітні соціально-культурні тенденції, через постійне оновлення змісту самої освіти, введення у педагогічний обіг нових методів, засобів, форм навчання і виховання та через удосконалення вже відомих та ефективних, створюючи, тим самим, дієвий синтез традицій та інновацій.

Нинішній стан економіки України, а також намічені напрямки її реформування не залишають сумніву в тому, що в умовах ринку втриматися на робочому місці зможе тільки висококваліфікований працівник, який досконало володіє своєю професією і озброєний необхідними спеціальними знаннями, що дозволяють швидко змінювати спеціалізацію в рамках цієї професії чи ж саму професію в межах однієї групи професій. Тому сьогодні суспільство впритул підійшло до тієї оцінки в соціально-політичному й

економічному реформуванні, за якої виникає конкуренція кваліфікованої робочої сили.

Мета статті – проаналізувати проблеми сучасної професійної освіти України та показати шляхи поліпшення її стану завдяки взаємодії різних освітніх інституцій з закладами вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Професійна освіта є невід’ємною ланкою системи безперервної освіти, забезпечує реалізацію потреб людини в оволодінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до її інтересів, здібностей, стану здоров’я та соціального замовлення суспільства і держави. Професійно-технічна освіта є комплексом педагогічних та організаційно-управлінських заходів, спрямованих на забезпечення оволодіння громадянами знаннями, уміннями і навичками в обраній ними галузі професійної діяльності, розвиток компетенцій та професіоналізму, виховання загальної і професійної культури. У загальній структурі освіти професійна освіта опиняється в проміжній ланці між шкільною та вищою [5].

Система професійно-технічної освіти складається з професійно-технічних навчальних закладів незалежно від форм власності та підпорядкування, що проводять діяльність у галузі професійно-технічної освіти, навчально-методичних, науково-методичних, наукових, навчально-виробничих, навчально-комерційних, видавничо-поліграфічних, культурно-освітніх, фізкультурно-оздоровчих, обчислювальних та інших підприємств, установ, організацій та органів управління ними, що здійснюють або забезпечують підготовку кваліфікованих робітників [2].

Першим кроком на шляху реформування стала розробка Національної Рамки Кваліфікацій (НРК) – структурований за компетентностями опис кваліфікаційних рівнів, спрямований на ідентифікацію з європейською кваліфікаційною системою, виведення профосвіти до глобального простору. Постала необхідність розробляти оновлені професійні стандарти, описувати зміст кваліфікацій, а відтак – змінювати закон про професійну освіту [3].

Тому з метою відпрацювання технології підготовки робітників високої кваліфікації відповідних професій треба звертати увагу на те, що коледж – вищий навчальний заклад II рівня акредитації або структурний підрозділ навчального закладу III або IV рівня акредитації, який надає вищу освіту зі споріднених напрямів підготовки або за кількома спорідненими спеціальностями; технікум (училище) – заклад вищої освіти I рівня акредитації або структурний підрозділ ЗВО III чи IV рівня акредитації, що надає вищу освіту за кількома спорідненими спеціальностями [1]. А в них переважно працюють викладачі (майстри виробничого навчання, зокрема) без вищої педагогічної освіти.

У зв'язку з цим, робота цієї мережі неефективна: закладів багато, студентів стає все менше внаслідок демографічної ситуації в країні. Тому, на нашу думку, треба враховувати потреби регіону в робітничих професіях, об'єднувати заклади відповідного спрямування, ліцензувати нові спеціальності, розробляти програму перекваліфікації дорослого населення і, звичайно, збільшувати матеріально-технічний потенціал профтехучилищ, коледжів тощо.

У профосвіту необхідно залучати ради стейкхолдерів. Це регіональні представники всіх, хто зацікавлений в кваліфікованих робочих кадрах: працедавці, місцева влада, навчальні заклади. До стейкхолдерів можна залучати українських і закордонних експертів. Завдання цих рад полягатиме в координації процесів у профосвіті: представники регіонів краще знають, які працівники в них зараз затребувані, які будуть затребувані, які напрями слід розвивати, а які є неефективними. Ради стейкхолдерів виступатимуть з пропозиціями реорганізації навчальних закладів, розвитку чи закриття певних програм підготовки, розроблятимуть програми економічної оптимізації в освіті.

В умовах ринкової економіки сучасна система професійної освіти на базі своїх навчальних закладів могла б здійснювати навчання тимчасово не працюючого населення, підвищення кваліфікації робітників за домовленіс-

тю з регіональними державними службами зайнятості (які теж не дуже активно працюють у даному напрямі).

Загальновідомим є факт, що бізнес готовий платити кваліфікованим працівникам більше, аніж, припустимо, власникам дипломів другорядних ЗВО. І ці процеси, вочевидь, будуть найближчими роками лише інтенсифікуватися і прискорюватися. Тому, прагнучи забезпечити економіку – кадрами, а громадян – високооплачуваною роботою, МОН докладає зусиль для подолання кризової ситуації у системі ПТО.

Відповідно до «Середньострокового плану пріоритет-них дій уряду на 2017–2020 роки» у галузі ПТО запроваджуються елементи дуальної форми навчання. Це більш гнучка та сучасна форма професійного навчання, яка передбачає тісну взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки кваліфікованих кадрів певної професії [6]. А відтак основне завдання дуальної форми – це подолання розриву між теорією і практикою, підготовка кадрів відповідно до реальних економічних умов та вимог конкретних роботодавців. Вона передбачає збільшення практичних годин (30% теорії та 70% – практики), залучення у якості викладачів інструкторів безпосередньо з виробництв, упровадження навчання за блочно-модульним принципом (вивчення теми у закладі освіти – її закріплення на практиці на базі підприємства), адаптація системи оцінювання до умов і вимог реального виробництва.

Однак більшість представників педагогічного колективу коледжів, технікумів і училищ, які відносяться до типу закладів вищої освіти, не мають вищої педагогічної освіти, яку можна здобути за галуззю 01 «Освіта» спеціальністю «Освітні, педагогічні науки» ДВНЗ «При-карпатський національний університет імені Василя Стефаника» за освітнім рівнем «Магістр».

Здобуття кваліфікації магістра може здійснюватися на базі відповідної освітньо-професійної програми підготовки спеціаліста (нормативний термін навчання визначається індивідуальною програмою з урахуванням

академічної різниці між освітньо-професійною програмою спеціаліста та магістра, але не може перевищувати одного року). Освітньо-професійна програма підготовки магістра включає поглиблену фундаментальну, гуманітарну, психолого-педагогічну, спеціальну та науково-практичну підготовку. Відповідно у перелік дисциплін, які вивчають магістри названої спеціальності входять кілька циклів: нормативна частина (1. Цикл гуманітарної та соціально-економічної підготовки; 2. Цикл професійної та практичної підготовки) та варіативна частина (3. Цикл дисциплін самостійного вибору навчального закладу; 4. Цикл дисциплін вільного вибору студента).

Оптимальний вибір форми організації навчальної діяльності студентів залежить від умов: змісту дисципліни, теми та мети заняття, принципів та методів навчання, виду та орієнтовної структури заняття, форми організації студентів на занятті (фронтальна, індивідуальна, групова (бригадна, ланкова)), засобів навчання, рівня педагогічної майстерності викладача, рівня знань студентів.

Невід'ємною складовою частиною процесу підготовки фахівців у закладах вищої освіти є практика студентів. Її метою є оволодіння студентами сучасними методами, формами організації та знаряддями праці в галузі їх майбутньої професійної діяльності, формування у них професійних умінь і навичок для прийняття самостійних рішень під час конкретної роботи в реальних ринкових і виробничих умовах, виховання потреби систематично поновлювати свої знання та творчо їх застосовувати у практичній діяльності.

Водночас існують і проблеми з підготовки магістрів спеціальності «Освітні, педагогічні науки», зокрема:

1. Збільшення тривалості самостійної роботи: магістрантам – біля 75% часу спеціалізованої магіс-терської підготовки.
2. Висока ступінь індивідуалізації навчання.
3. Високий рівень підготовки науково-дослідної роботи, до якої студенти практично не підготовлені (практично ні в жодному навчальному

підрозділі не вивчається дисципліна «Педагогічні засади наукових досліджень» при підготовці бакалаврів, тому студенти не орієнтуються в етапах наукової роботи).

Тому проблема якості підготовки випускників системи професійної педагогічної освіти поділяється на дві підпроблеми.

Перша – підвищення рівня знань, умінь і навичок. Тут варто обговорити про те, що сучасна педагогічна наука кінцевою метою навчання в будь-якому навчальному закладі визнає формування нових способів діяльності, що синтезуються на основі отриманих знань, умінь, навичок. У вищому навчальному закладі метою навчання є відповідно формування нових способів про-фесійної діяльності.

Друга – розвиток професійно важливих і соціально значимих якостей і властивостей особистості випуск-ників ЗВО [4].

У зв'язку з цим у рамках проекту Erasmus+ «Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education (ITE-VET)» ПНУ заключив договори про співпрацю з коледжами міста (проход-ження практики студентами, надання освітніх послуг викладацькому складу з отримання вищої педагогічної освіти тощо), а у Львівському національному університеті імені Івана Франка було введено нову кваліфікацію для випускників «Спеціальної освіти», які повинні виконувати функції помічника або репетитора з працевлаштування. У лютому 2018 року Львівський університет затвердив нову спеціалізацію «Помічник майстра виробничого навчання» за фахом «Спеціальна освіта».

Навчальний план нової спеціалізації передбачає формування дидактичних, психологічних та педагогічних компетентностей, професійну освіту та освіту в сфері сучасних інформаційних технологій. Зокрема, компонент професійної освіти спеціалізації «виробниче навчання» означає, що майбутні помічники магістра повинні отримати знання про потреби ринку праці, конкретну діяльність на виробництві, підприємствах і відповідних робочих місцях, а також етику праці та цивільних відносин, і навички, які

вони повинні розвивати у виконанні основних трудових операцій, аналіз різних ситуацій на ринку праці і виробництва та ін. Навчання в області інформаційних технологій припускає розвиток навичок в застосуванні сучасних інформаційних і комунікаційних технологій для підготовки освітніх матеріалів та організації інтерактивного спілкування учасників освітнього процесу.

При підготовці фахівців на сучасному етапі маємо більше справу з ринком, який характеризується перевищенням пропозиції над попитом, особливо для технічних спеціальностей. Тут значною мірою умови диктують «покупці», тобто абітурієнти і студенти, підсилюючи свій вплив на якість освітніх послуг і, в остаточному підсумку, на весь потенціал ЗВО. Тому вони змушені конкурувати як між собою за абітурієнтів, кошти, матеріально-технічні й інформаційні ресурси і науково-педагогічних працівників, так і з підприємствами, що пропонують роботу випускникам шкіл, інших закладів освіти, що змушує їх чутливо реагувати на попит і швидко адаптуватися до змін кон'юнктури.

Однак через радикальність соціально-економічних перетворень у країні нині розрив між попитом та пропозицією великий як ніколи. Що ж стосується активного прогнозування потреб у результатах діяльності вищої школи, то тенденція невідповідності темпів підготовки наукових і інженерних кадрів темпам науково-технічного прогресу продовжує мати місце і понині.

Тому підхід до підготовки фахівця з погляду ринкової економіки дає підставу досліджувати комплекс якостей майбутнього фахівця, який би дозволяв йому з урахуванням кон'юнктури ринку праці, власних можливостей і потреб ефективно конкурувати і реалізовувати свій потенціал. Для вишу такий маркетинговий підхід до організації власної діяльності означає необхідність пошуку і реалізації технології чи технологій, що забезпечували б майбутньому фахівцю комфортне існування з погляду особистісних і суспільних цілей розвитку. Це можливо, коли в освітньому

процесі буде свідомо розвиватися комплексна особистісна потреба в поєднанні вузького професіоналізму й універсалізму, що може забезпечити особистості і майбутньому фахівцю конкурентоздатність на ринку праці, а ЗВО – конкурентоздатність на ринку виробників освітніх послуг.

Важливо дотримуватися підходів, описаних вище, для створення продуктивного освітнього середовища для підготовки майбутніх викладачів, особливо в області ПОО. Таке середовище дозволяє студентам спостерігати, враховувати та імітувати ефективні моделі діяльності та поведінки викладача. Основні умови організації ефективного навчання це середовище педагогічних курсів, щоб вплинути на розвиток майбутніх викладачів; педагогічна свідомість стимулює активну участь студентів; постійне апелювання до педагогічного досвіду майбутніх викладачів на кожному етапі навчального процесу; організація викладання і навчання майбутніх викладачів в контексті професійно-педагогічної діяльності; координація теоретичних курсів і практичної діяльності студентів при виборі і застосуванні методів навчання; визначення лекторів і очікування студентів від процесу навчання; надаючи їм підтримку, допомогу і поступове усунення підтримки відповідно до їх успіхів; застосування змісту педагогічних курсів і дидактичних методів для задоволення потреб та інтересів слухачів; залучення майбутніх викладачів в роздуми про свою педагогічну діяльність, а також до самооцінки своїх успіхів у навчанні.

Практична спрямованість підготовки викладачів та майстрів виробничого навчання у професійній освіті реалізується завдяки впровадженню у зміст педагогічних курсів ЗВО професійного компоненту, застосування активних та інтерактивних методів і методів навчання, які залучають студентів до різноманітних видів практичної діяльності та покращують якість саме практичного навчання шляхом сприяння цілеспрямованому педагогічному керівництву та контактам між університетами, школами / коледжами та компаніями / організаціями / підприємствами.

Висновки. Отже, кардинальні зміни, що відбуваються у системі освіти України потребують формування нового підходу до навчання фахівців, який забезпечить не лише необхідний рівень їх освіти, а й розвиток професійних здібностей, формування самостійності, нестандартного мислення, динамізму у прийнятті рішень та вміння їх реалізовувати у майбутній професійній діяльності.

Література

1. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, Ст.28; Національний інформаційний центр академічної мобільності

2. Закон України про професійно-технічну освіту. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 32. Ст.4 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1158-IV від 11.09.2003

3. Національна рамка кваліфікацій. <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>

4. http://lubbook.org/book_303_glava_6_Tema_4.Sistema_profesijno

5. http://pidruchniki.com/1246122055050/pedagogika/struktura_zakladiv_

6. *profesiynoi osviti* http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249873788 &cat_id=250388954

References

1. *The Law of Ukraine «On Higher Education» (Vedomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2014, No. 37-38, St.28; National Information Center for Academic Mobility*

2. *The Law of Ukraine on Vocational Education. Information from the Verkhovna Rada of Ukraine (VVR), 1998, No. 32. Article 4 as amended by the Law № 1158-IV of September 11, 2003*

3. *National Qualifications Framework.* <https://mon.gov.ua/ua/tag/natsionalna-ramka-kvalifikatsiy>

4. http://lubbook.org/book_303_glava_6_Tema_4.Sistema_profesijno

5. http://pidruchniki.com/1246122055050/pedagogika/struktura_zakladiv_profesiynoyi_osviti [http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249873788 &cat_id=250388954](http://old.kmu.gov.ua/kmu/control/uk/publish/article?art_id=249873788&cat_id=250388954)

Strazhnikova I.V.,

d. ped. Mr., Professor of the Department of Pedagogy named after Bohdan Stuparik,

State University «Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk»,

zavina@email.ua

Yehorova I.V.,

PhD. Mr., Associate Professor of the Department of Pedagogy named after Bohdan Stuparik,

State University «Precarpathian National University named after Vasyl Stefanyk»,

yegorova.inga@gmail.com

Ukraine, Ivano-Frankivsk

REGIONAL ASPECT OF PROBLEMS OF MODERN PROFESSIONAL AND TECHNICAL EDUCATION OF UKRAINE WITHIN THE FRAMEWORK OF THE PROJECT ERASMUS +

Our goal is to analyze the problems of modern vocational education in Ukraine and to show ways to improve its state through the interaction of various educational institutions with institutions of higher education.

The article presents an analysis of the problems of vocational education in the western region of Ukraine, ways of reforming and solving some aspects of training pedagogical staff for work in vocational education institutions. The steps to improve the model of vocational education according to the requirements of the EU partners are revealed. The goal of the project «Improving teacher education for applied learning in the field of vocational education (ITE-VET)» is

demonstrated in two major institutions of higher education in the Western region of Ukraine.

Key words: *vocational education, training of personnel, training, master of industrial training, labor market, competitive specialist.*